

ПОД ЛУПОМ КРИЗА ПОВЕЋАВА МУШКО-ЖЕНСКЕ РАЗЛИКЕ

Оне у кухињу, они на посао

По броју диплома јесу надмашиле мушкице, од њих су и отпорније на корупцију, али ипак се теже запошљавају. Нуде им се мање захтевни и слабије плаћени послови и чешће их проглашавају технолошким вишком јер је њихово место, ионако, „у кући, уз породицу“

Жене се теже запошљавају током кризе од мушкица, зато не изненађује што у Србији данас имамо више домаћица него шездесетих година прошлог

века, као и Александра Стојковић, потпредседница Женског комитета Интернационале радника грађевинарства и шумарства, који је један од покретача иницијативе да се и домаћицама исплаћује државна пензија.

На страну чињеница да у државној касији ово нема новца, стаје недоумица да ли је ово прави начин подршке незапосленим женама?

Мада су жене у Србији, како показују најновија истражива-

ња, по образованју изједначена са мушкицима, чак предњаче у броју диплома виших школа и факултета, а полако преузимају првим и вишим научним звањима, оне не успевају у истој мери да обезбеде добос радно место и успешну професионалну каријеру. Ако уопште и нађу запошљавање, намећу им се „типично женски“, мање захтевни, мање одговорни и, у складу с тим, мање плаћени послови. Теже добијају финансијску подршку кад започињу самостални посао. Већина послодаваца предност при запошљавању даје мушкицима, или код отпуштања – женама.

Међу стручњацима за питања родне равноправности претеже мишљење да је много важније – и реалније – омогубити да се спроводе већ постојећи домаћи закони, међународне конвенције и задаци из националне стратегије за побољшање положаја жена, као што је „искорењивање економских неједнакости између мушкица и жене, отклањање отворене и прикризне дискриминације и боље коришћење женских ресурса за социоекономски развој“.

– Да цитирати Фукујаму: јесмо ли сиромашни зато што је еко-

2 По закону једнаки, на тржишту ипак неравноправни

номска ситуација лоша или због тога што имамо дилему да ли би жене требало да зарађују или да буду домаћице? Ниједна земља не може дозволити себи луксуз да (женску) половину свог становништва држи ван тржишта рада. Тим у којем половина седи на клупи нема шансе да победи! – каже за „Магазин“ др Зорица Мршевић, научна саветница у Институту друштвених наука у Београду, професорка Факултета за европске правне и политичке студије у Новом Саду, чланица радне групе Поверионице за заштиту равноправности Републике Србије и некадашња заменица републичког заштитника грађана за родну равноправност и права особа инвалидитетом.

„Мушки“ и „женски“ послови

У теорији, и Србија прати европска опредељења која се залажу за економску независност жене, што поред стсталог значи да оне буду растерене традиционалних „женских послова“. У пракси, како недостају друштвени сервиси за помоћ породици и организована брига за децу, болесне и старе, оне све чешће

Мушкарци неће у „домаћице“

Економска независност је предуслов који смогућава и женама и мушкарцима да имају контролу над сопственим животом и праве властите изборе. Главни начин за постизање економске независности јесте остваривање зараде.

– На тржишту радне снаге више не доминирају занимања у којима се захтева физичка снага, већ се тражи образовање. Садашње генерације младих жена васпитаване су уз поруку да буду независне, да улажу у себе и буду у позицији да могу да бирају, а њихово образовање је постало виза за самосталан живот у коме ће бити равноправан партнер. Није проблем што су жене добиле или преузеле много улога, и да буду успешне пословне жене, предане супруге, добре мајке и изврсне домаћице, већ је проблем што мушкарци не прихватају поделу одговорности и терета – указује др Мршевић.

каријеру подређују породици, или сасвим одустају од потраге за послом и посвећују се кући и породици. Постају домаћице.

А оне друге се најчешће запошљавају као стручни сарадници, техничари и службеници (око 60 одсто), у пословима попут чишћења стана, неге старих и болесних и чувања деце, затим као учитељице или лекарке... показало је и друго скорашиње истраживање у Србији, које је под називом „Грађанке и грађани Србије о женама (прикупљени уз финансиј

ску помоћ Краљевине Норвешке). А све то упркос чињеници да се на високе школе и факултете у Србији уписује више жена од мушкараца (55 одсто) и да их је више и међу свим дипломираним студентима (61 одсто).

Жене у пре свега „виђене“ на пословима попут чишћења стана, неге старих и болесних и чувања деце, затим као учитељице или лекарке... показало је и друго скорашиње истраживање у Србији, које је под називом „Грађанке и грађани Србије о женама (прикупљени уз финансиј

вио Институт друштвених наука из Београда – Центар за политико-колошка истраживања и јавно мњење уз подршку Управе за родну равноправност.

Студија потврђује да је и јавност у Србији свесна да су у области економије жене више дискриминисане од мушкараца. Половина испитаника сматра да су она чешће одбијене на конкурсима за послове који се сматрају „мушки“, или због старости (истиче 56 одсто жена и 41 одсто мушкараца) и чешће су у опасности да изгубе посао због породичних обавеза (то тврди чак 81 одсто жена и 74 одсто мушкараца).

Подвојеност на „мушка“ и „женска“ занимања у Србији добрим делом је последица и стереотипа да су за девачаке важни независност и спорт, док би девојчице требало да су по слушне, пристојне, осећајне, да раде кућне послове и брину о другима, наводи се у овом истраживању.

Како омогућити оној „другој половини тима“ да се укључи у тржишну утакмицу?

Већина испитаника се залаже за непосредне мере за побољшање родне равноправ-

(Не)једнакост у бројкама

- ▶ Србија је по равноправности половина заузела 50. место међу 135 држава на последњој листи коју је објавио Светски економски форум. Према економској равноправности мушкараца и жена, заузели смо 67. место, када је реч о платама 76. по приступу здравству 91. а доступности образовања 61. позицију.
- ▶ У 2012. и код жена и код мушкараца је радно најангажованија генерација 30-39 година. У тој генерацији је запослено четири петине мушкарац и три петине жена.
- ▶ Стопа запослености жене у Србији је пре годину дана била 27,7 одсто (мушкараца 41,5 одсто) а незапослености 24 одсто (мушкараца 16 одсто).
- ▶ Само 30 одсто запослених у Србији посао налази преко конкурса. Мушкараци подједнако често посао добијају преко пријатеља и преко конкурса, а жене најчешће преко пријатеља.
- ▶ Мушкараци се два пута чешће од жена сами запосле.
- ▶ Жене су мање подложне корупцији: међу службеницима који су примили мито 65 одсто су мушкараци.
- ▶ Тек свака десета жена без образовања и свака четврта с високим образовањем посао добија преко конкурса.
- ▶ Жене проводе уз децу два пута више времена од мушкараца, у кућним пословима 4,3 пута више, а у неговању старих и болесних 2,7 пута више.
- ▶ Када се саберу плаћени и неплаћени рад, жене раде сати и 18 минута дневно дуже од мушкараца.
- ▶ У 2009. години се први пут изједначио број жена и мушкараца који су докторирали, а међу докторима наука, магистрима и специјалистима је 44 одсто жена.
- ▶ Од 150 општина у Србији на месту председнице је свега 10 жена. У 23 града је 22 градоначелника и само једна градоначелница.

Некада се сматрало да су кућни послови и брига о деци њихово главно занимање...

Било некад: мама увек уз шерпу

Губитнице у транзицији

О послодавцима који због дискриминације заслужују санкције говоре и примери из пројекта „Родне неједнакости на тржишту рада законом регулисана, по многим показатељима Србија припада земљама са високим степеном родне неравноправности у овој области. Жене у Србији су губитнице у транзицији, посебно ако су старије, слабије школоване, живе на селу или припадају маргиналним групама.

На место за које је конкурирала незапослена техничарка текстилног дизајна из Ниша примљен је мушкарац, иако је она по свему одговарала траженом профилу. „Послодавци једноставно више воле да запошљавају мушкараце, јер се претпоставља да они мање изостају с послом због бриге о породици и деци. Мушкараци увек имају предност”, рекла је ова млада жена, једна од учесница истраживања. Координаторке пројекта Драгана Александрић и

Милица Радовановић-Думоњић наводе да, иако је једнакост жена и мушкараца на тржишту рада законом регулисана, по многим показатељима Србија припада земљама са високим степеном родне неравноправности у овој области. Жене у Србији су губитнице у транзицији, посебно ако су старије, слабије школоване, живе на селу или припадају маргиналним групама.

„Прелазак на тржишну економију није значио раскид са старим обрасцима, напротив, старе заблуде и неуспешан модел еманципације жена из социјализма пренети су у савремене услове, уместо да жене добију нови подстицај да траже посао ван куће, предузеју ризик, да за свој допринос бивају награђене напретком у друштвеној хијерархији”, примећује Анђелка Милић, со-

цилошкиња (да употребимо „родно сензитивни” језик који је важан управо да би жене и у медијима постале „видљивије” као стручњаци).

Ко је хранилац породице?

Повратак на обрасце из прошлости нарочито се примећује откад је Србију захватила економска криза.

Код нас се још верује да жена не може бити једнако посвећена породици и фирмама, односно послу. Још су на снази, чак присутнији него пре две, три деценије, стереотипи из неких давних времена кад се сматрало да је жени место у кући, да кува, чисти, брине о малој деци и стариим родитељима, и удовољава мужу као „глави и храниоцу породице”.

– Превиђа се да улога храниоца породице никада није била, нити је могла бити, сведена на једну особу, јер је она по својој суштини заједнички тимски пројекат. Друга ствар је друштвена непријатост радног доприноса жена, супруга, баки... у издржавању породице, и изостанак свих заслуга (са пратећим правима и привилегијама). Она је суштина неправедних родних режима прошlostи, кад је дошло до подударња термина „доносилац новца“ и „хранилац“. На тој традицији, мушкарчев положај је постао непропорционално виши од његовог стварног доприноса, а статус

...а данас се боре за највиша научна звања и руководећа места у компанијама

храниоца остао и код оних који из разних разлога не зарађују – каже др Мршевић.

Наша саговорница истиче да породицу не храни само новац (ко год да га доноси), већ и кубни рад (ко год да га улаže), али и акумулација добара претходних генерација (на пример, наслеђени станови). Тако, плата мушкарца није ни једини новац, а ни једини извор егзистенције за породицу, па се ни „уважени положај“ не добија и не задржава самом припадношћу мушким полу, указује др Мршевић.

„Старе“ већ са 35 година

Уузалудно потрази за запослењем младу жену из Новог Паза-

ра су – како се пожалила – послодавци одмеравали од главе до пете, не питајући за квалификације, већ за брачно стање... а после је уследио позив на дружење. А Београђанка која је добила отказ као технолошки вишак (статистика показује да се женама то чешће дешава него мушкимима) резигнирано примећује да старије жене имају најмање шансе за запошљавање, без обзира на квалификације, а сматрају их старијима већ после 45. године...

У Србији мали број послодаљаца препознаје психолошке и пословне капацитете жена у средњем животном добу, каже др Мршевић, а оне су образоване и искусне, породично реали-

зоване, смирене, посвећене и предане послу и неретко обузете жељом да надокнаде евентуално пропуштено док су им деца била мала.

Послодавци се ипак најрадије опредељује за оне испод 35 година, чак мање пажње посвећујући школској спреми, истинству и другим способностима, јер жеље да „обликују кадрове према својим потребама“, сматра економисткиња из Ниша, такође учесница у анкети Европског покрета. Друга предност при запошљавању, чуло се у овом истраживању, јесте партијска припадност. Помаже и предузетницама које би хтели самостално да покрену посао или отворе фирму,

али не могу да дођу до почетног капитала јер им банке одбијају кредит.

Како да жене без партијске књижице, утицајних рођака, пријатељских веза или новца за подмићивање ипак дођу до посла и остваре каријеру за коју су се школовале, уместо да се надају „пензији за домаћице“?

Пред Србијом је период када би оно што је садржано у законским прописима најзад требало да постане стварност, истиче др Мршевић, али то неће бити могуће без разумевања да је родна равноправност питање напретка целог друштва и његовог економског развоја.

Александра Мијалковић

НАШУ ЈАВНОСТ СВЕ ЧЕШЋЕ ШОКИРАЈУ СЛУЧАЈЕВИ НАСТАВНИКА КОЈИ ТРГУЈУ РАЗНИМ НАРКОТИЦИМА И ЗЛОСТАВЉАЈУ ДЕЦУ **ПОСЛЕ ШКОЛЕ КОД ПРОФЕ ПО "БЕЛО"**

Наркоманију, алкохолизам, педофилију... ретко пријављују и ученици и родитељи и колеге

■ И. Мићевић

ОСИМ у школске клупе, дрога се увукла и у катедре. На сваких неколико месеци буде ухапшен по један наставник дилер дроге, откријен неки нови наркоман, па и педофил. Тако када им ставе линице, испостави се да су сви све знали, али да јавну тајну не пријављују ни ћаши, ни колеге из борзице, али ни родитељи.

Последњи случај, наставника физичког Срећка Тиринића, који је у Падинској Склепи скончкао са метком у потиљку, шокирао је јавност, а још више вест да је одраније познат полицији као члан нарко-клана. И како такав дракао је часове, јер ништа није могао да се докаже.

Током прошле школске године због тешких прекришаја без посла је остало 51 наставник, али је број преступника, по свему судећи, далеко већи.

- Осим привремене сунспензије, не можемо да учинимо ништа док се правоснажно не докаже да је неко крив - обашњава за "Новости" Велимир Тмушић, начелник републичке просветне инспекције.

- Реагујемо по конкретним пријавама, којих је ове године дупло више него претходне, по свим основама, али да бисмо некоме дали отказ, морамо да чекамо суд. Исто је и са одузимањем лиценце за рад у настави.

Тмушић обашњава да је било случајева када инспектори одузму лиценцу јер је неко злостављао децу, а онда суд наложи враћање лиценце и још исплату заосталих зарада и камата. Тако су, каже, једном наставнику који је неистријо додиривао ученице одузели лиценцу, а суд је вратио. Јер, каже он, суд тражи сопствену проверу у процесури, а не гледа сумитину проблема.

- Важно је да за сваку сумњу на било какву прекришај директор покрене поступак. Уколико је реч о наркоманији, мора да обавести и поли-

цију, да би они радили свој

посао - наглашава Тмушић.

- Наставници када се запошљавају, осим на обични лекарски преглед, иду и на посебну проверу да ли су погодни за рад са децом, коју врши Национална служба запошљавања. Наравно, и онај ко је здрав на почетку може да се разболи, па директор у сваком тренутку може запосленог да пошаље на ванредни преглед, ако има било какву сумњу. И то се често дешава, уколико је реч о алкохолизму и наркоманији. Такви људи обично

одбијају да иду на преглед, поштечег добију отказ. То је предвиђено законом.

А док ствар дође до директора, деца су, по правилу, већ била угрожена дужи период. То потврђује и случај из Девете београдске гимназије, где је наставник Радомир М. ухапшен у јануару због диловања дроге. Пре хапшења, потврђује директор школе Дејан Јосиповић, против њега није било пријава.

- Колега је удаљен са посла, али не можемо да водимо дисциплински поступак против њега, јер још није на слободи -

КОНТРОЛЕ које пролазе наставници и васпитачи требало би да буду знатно ригорозније, сматра Драгана Сођанић, председник удружења "Родитељ". А са друге стране, и када проблем постоји, додаје, сви који га виде требало би да алармирају надлежне.

- Немогуће је да се у школском дворишту дилује дрога или да наставник долази на час алкохолисан, а да то нико не види - сматра Драгана Сођанић. - И деца и родитељи и наставници требало би да пријаве сваки сумњив случај, да би био испитан.

каже Јосиповић. - Нисмо могли да реагујемо раније, у овом случају, јер на колегу није било чак ни усмених приговора ћака, нити пријаве родитеља или других наставника.

11 до 15 година. Рад у школи забрањен му је само на десет година, али ће, када изађе већ бити пензионер, па на срећу неће монти да се врати у учioniцу. ■

Ово је само један од случајева у којима је цела јавност била запањена понапањем просветитеља. Без посла је остало и ишака наставника биологије Александра М. која је на суђену признала да је хероински зависник са стажем дугим 15 година. Она је ухваћена када је у близини школе куповала дрогу.

Међу педофилима који су откривени, осуђени и истерани са послом по последњим годинама је и наставник физичког Јефтића, који је по добијању пресуде још и пушао у директора Полупривредно-ветерinarske школе у Рековцу!

Још бруталнији је случај Ивана Мировића Штасића, наставника географије у две новосадске основне школе. Он је осуђен на 15 година затвора због сексуалног злостављања дечака узрасда од

РАДНИЦА „ЈАФЕ“ ВЕЋ ДЕВЕТ ГОДИНА ВОДИ СПОР ЗБОГ ЗЛОСТАВЉАЊА НА ПОСЛУ **МОБИНГ ДО ЛУДНИЦЕ**

Вештак на суду је тврдио да је три месеца малтретирања мало

■ 3. Рајић

ВЕЋ девет година траје судски спор поводом прве тужбе у Србији због мобинга, коју је поднела радница Фабрике бисквита „Јафа“ у Црвенки Весна Самаринћ. Њој је постављена дијагноза „посттрауматски стресни поремејај узрокован професионалним окружењем“, а касније је оболела од хроничне неуролошке болести, због чега је потпуно изгубила радну способност. Иако су сви специјалисти, који су је лечили, вештачили у њену корист, Општински суд у Кули и Вишни суд у Сомбору ослободили су руководство „Јафе“ оптужби за мобинг.

Адвокат Весне Самаринћ, Антун Кнези из Сомбора, каже да су судови уважили једино мишљење медицинског одбора који је ангажовао „Јафа“.

Весна Самаринћ

ничком протесту због давања отказа запосленима, након чега ми је у руководству фирме прећено да ћу због тога сносити последице, јер је, како су рекли, снимак протеста послат у седиште фирме „Капа стар лимитед“.

КРЕДИТ ЗА СУДСКЕ ТРОШКОВЕ

ВЕСНА каже да је морала да подигне кредит да би платила трошкове суђења.

- Пошто сам изгубила, морала сам да платим 220.000 динара, од чега 150.000 динара „Јафи“. Као да није доволно што сам оболела, него морам да будем још и новчано кажњена - каже она.

дим на компјутеру, да би после на суду финансијска директорка и правница „Јафе“ изјавиле да су на мој посао примиле способнију и паметнију особу - прича Весна.

Она каже да за 25 година рада у „Јафи“ ниједном није била на боловању нити је имала здравствени картон, а да је због шиканирања на послу завршила на психијатрији и потом у превременој пензији услед тешке болести.

- Четворо лекара специјалиста из Куле, Сомбора и Новог Сада, чији сам била

ште болнице у Сомбору др Слободана Делића да се мултиплла склероза у више од 50 одсто случајева добија због стреса. Неуролог у одбору који је ангажовала „Јафа“ написао је да сам мултиплу склерозу добила од вируса, иако ме никад није видео, а камоли прегледао. Није прихваћена ни дијагноза посттрауматски стрес, коју је поставио неуропсихијатар из Куле, јер на скални од десет узрока таквог стања докторка Боришић није пронашла злостављање на послу - истиче Весна Самаринћ.

- Упутили смо захтев Уставном суду Србије за ревизију поступка, а у случају негативног одговора, правду ћемо потражити у Међународном суду за људска права у Стразбуру - каже адвокат Кнези.

Весна наводи да су њене муке почеле 2003. године, кад је „Јафа“ приватизована.

- Придружила сам се рад-

која је купила „Јафу“. Касније су ми дали да радим још два посла поред свог основног, а 2004. године су ме из обрачунске службе пребацили у магацин величине три са три метра, у којем нисам имала ни где да седнем. Речено ми је да сам пребачена на друго радио место због тога што сам спретна и што знам да ра-

пацијент, посведочили су да сам оболела због стреса, а медицински одбор, који је платила „Јафа“ и на чијем челу је била др Љиљана Боришић, управница Клиничке за општу психијатрију Клиничког центра Војводине у Новом Саду, закључио је да сам добила вирусно оболељење. Побијено је вештачење начелника неурологије Оп-

ако су Весна и њен адвокат тражили да главни вештак на суду буде неуролог, посјај је повериен специјалистима медицинске рада.

- Он је изнео да сам на послу била шиканирана три месеца, а неопходно је да то буде непрекидно шест месеци да би се квалификовало као мобинг - прича тешко оболела Весна Самаринћ. ■